

УДК. 330.322.

І.Бакушевнич, канд. екон. наук, О.Огірок*Тернопільський державний технічний університет імені Івана Пулюя***И «ПОТЕПЛЕ» ИНВЕСТИЦИЙНИЙ КЛИМАТ В УКРАЇНІ?**

Стаття висвітлює основні аспекти інвестиційної діяльності в Україні на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки. Коротко проаналізовано головні показники інвестиційного клімату в державі, охарактеризовано пріоритети та основні напрямки можливого поліпшення і розвитку національного інвестиційного середовища, дано оцінку інвестиційної привабливості України для іноземного інвестування на основі оцінки зарубіжних публікацій.

Затяжний характер кризи економіки України загрожує тривалою депресією. Тому стимулювання інвестиційної активності має важливе значення для позитивних змін. Інвестиції є найбільш важливим фактором економічного зростання, а інвестиційна політика держави - центральною ланкою всього комплексу заходів у кредитно-грошовій, фінансовій, зовнішньоекономічній сферах, спрямованих на забезпечення цього зростання. Узгодження їхньої дії є одною з найскладніших проблем управління економікою.

Виробництво могло б розвиватися і без капіталовкладень, інновацій і структурної перебудови, на основі більш повного завантаження потужностей, що вимагає збільшення обігових коштів і усунення «тромбів» неплатежів. Але саме брак обігових коштів (поряд з низькою платоспроможністю населення) є головною причиною стагнації виробництва.

Капітал до України може припливати при низькій рентабельності виробництва, але високій рентабельності торгівлі, фінансово-банківської системи тощо. Тоді кошти надходять саме у ці сфери, а не у виробництво. Це одна з фундаментальних причин інфляції: у комерційному обігу грошей багато, а у виробництві їх не вистачає.

Через низьку ефективність переважної більшості виробництв капітал спрямовується до окремих високоефективних галузей. Позики та прямі інвестиції у цих умовах приходують у собі небезпеку транзитного прослизування частини грошей і наростання при цьому зовнішніх боргів. Стратегічне завдання полягає не тільки у тому, щоб залучати інвестиції, а й у тому, щоб припинити відплив капіталу, створювати умови для їх осідання і продуктивного функціонування.

З іншого боку, стагнація виробництва є значною мірою наслідком нестачі ліквідних обігових засобів і капітальних вкладень. Неплатежі - одна з головних причин тривалого спаду. Борги досягли астрономічних сум. Сфері виробництва конче потрібні додаткові гроші, щоб запровадити її в дію. Вітчизняні та зарубіжні інвестиції здатні поживляти роль пускового механізму. Послідовність процесу така: «пускові» інвестиції поживляння і початок піднесення виробництва інвестиційне піднесення [1].

Міжнародний порівняльний аналіз показує, що Україна не належить до тих країн, які приваблюють інвесторів. Економічна криза протягом останніх п'яти років, численні зволікання та суперечності у проведенні реформ, а також інші фактори пояснюють, чому Україна займає одне з останніх місць у рейтингу кредитоспроможності. В авторитетному рейтингу журналу «Інтернаціонал ІНВЕСТИО», який спирається на опитування представників провідних банків західного світу і актуалізується через кожні шість місяців, Україна на березень 1998 року знаходиться лише на 111-му місці після таких країн, що розвиваються як Того, Танзанія та Нігерія.

Можна заперечити, що цим рейтингом оцінюється передусім надійність певної країни як боржника, що отримав міжнародні фінансові кредити. Однак суб'єкти прямого міжнародного інвестування, приймаючи рішення про внесення інвестицій, користуються також і банківською оцінкою. Тому Україна проводить конкурентну боротьбу з майже 200 країнами світу, зокрема, з більш ніж 20-ма країнами Східної Європи (у т.ч. СНД) за такий дефіцитний товар, як капітал [2].

Як свідчить світова практика іноземного інвестування, залежність надходжень іноземних інвестицій під індексу інвестиційної привабливості має майже прямий

характер. Загальний обсяг іноземних інвестицій, необхідний для економічного розвитку нашої країни, становить в 40 млрд. доларів США. Фактично ж залучених іноземних інвестицій значно менше. За даними Міністерства статистики, в Україну за 1992-1995 роки надійшло лише 9,5 млрд доларів США зовнішніх фінансових ресурсів, з яких прямих інвестицій 750,1 млн. доларів США.

Рейтинги інвестиційного клімату регулярно визначають і публікують американська група «Бізнес ризик інтернешинал», лондонський часопис «Юромалі», німецька газета «Неддалеблат» та інші. На жаль, Україна в цих переліках завершує першу сотню країн: у 1997 році, за даними фахівців Міжнародної фінансової корпорації, вона посіла 98 місце.

Категорія «інвестиційний клімат» поєднує в собі соціально-економічні характеристики країни-одержувача з інтересами зарубіжних капіталовкладень. Чим гірший інвестиційний клімат у країні, тим вищий для інвестора інвестиційний ризик і, відповідно, ймовірність надходження зовнішніх капіталів менша. Таким чином, стан інвестиційного клімату - не абстрактне поняття, воно має кількісне вираження, яке для інвестора обчислюється в очікуванні прибутковості вкладень, а для країни, що приймає, в реально одержаних зарубіжних інвестиційних ресурсах.

Вибір методів пристосування до умов певного інвестиційного середовища конкретним іноземним інвестором визначається через механізм функціонування об'єктів інвестиційного впливу. Виходячи з низького рейтингу інвестиційної привабливості української економіки і із засобів зменшення підприємницького ризику, доступних для іноземних інвесторів, можна прогнозувати особливості інвестиційної стратегії нерезидентів на найближчий час.

По-перше, немає підстав очікувати надходження значних інвестиційних ресурсів з приватних джерел. Найшвидше основними інвесторами стануть міжнародні фінансові організації та уряди західних держав з неекономічних міркувань під гарантією уряду України.

По-друге, особливістю інвестиційної стратегії іноземних інвесторів буде пріоритет короткотермінової максимізації прибутку. Це означає концепцію активності, насамперед, у сфері послуг, торговельно-посередницькій діяльності, а також у харчовій, легкій промисловості та інших, подібних за виробничо-економічними характеристиками галузях.

По-третє, іноземні інвестори не зацікавлені фінансувати в Україні високотехнологічне виробництво. У зв'язку з цим у розвитку на території України екологічно шкідливих та малотехнічних виробництв існує загроза економічної та екологічної небезпеки.

По-четверте, участь у інвестиційному процесі відомих фірм найшвидше зводиться до створення стратегічних засад на представницькому ризику і поки що не буде масштабною. Теоретичні висновки під і верджує практика іноземного інвестування в Україну. За даними платіжного балансу, в 1997 році 62,4% одержаних зовнішніх ресурсів припадало на кредити міжнародних банківських ресурсів та організацій (таблиця 1). Майже 80% цієї суми використовується на підтримку платіжного балансу України. Найбільша питома вага серед залучених до України прямих закордонних інвестицій стабільно утримується за підприємствами зовнішньої та внутрішньої торгівлі, харчової та металообробної галузі. Це саме ті галузі, які забезпечують гарантований швидкий прибуток завдяки високій обіговості капіталу [3].

Поліпшенню економічних умов інвестиційної діяльності в Україні сприятиме скорочення кількісних, якісних і термінових обмежень, якими керуються іноземні інвестори. Світовий ринок інвестицій чутливо реагує на заходи щодо лібералізації та стабілізації економічних засад інвестиційної діяльності. Необхідною умовою що має надати істотного імпульсу капіталовкладенням, є фінансова стабільність, яку характеризують інфляційні тенденції, динаміка валютних курсів і стан фінансового ризику.

Надходження зовнішніх фінансових та інвестиційних ресурсів до України в 1997 році

Види ресурсів *	■ . Млн.дол.СІІА _■/	ї% до 'місудну-
1	2	3
Трансфери (сальдо)	478	17,3
Прямі інвестиції	257	9,3
Портфельні інвестиції	4	0,1
Середньотермінові та довготермінові кредити	302	10,9
Кредити міжнародних організацій	1727	62,4
- Міжнародний валютний фонд	1215	43,9
- Світовий банк	400	14,5
- Європейське співтовариство	112	4,0
Всього:	2768	100

Проте фінансова стабілізація - необхідна, але недостатня умова виникнення сталих інвестиційних мотивацій для підприємств взагалі і нерезидентів зокрема. Її має супроводжувати прийнятний рівень прибутковості вкладень як проект у цілому, -так і окремо для іноземного партнера. Згідно з оцінками експертів Європейського центру досліджень норма прибутку та інвестицій на будівництво будь-якого заводу становить у Західній Європі 38,6% при окупності за 6 років. В Україні ці показники становлять, відповідно 21% і 11 років. Ліквідувати подібні диспропорції можливо двома способами. Перший передбачає концентрацію зусиль на структурній перебудові економіки, після завершення якої має бути створена конкурентноспроможна динамічна система, здатна до саморегуляції і формування ефективного попиту на зовнішні інвестиційні ресурси. Другий спосіб передбачає активне використання потенціалу іноземних інвесторів для структурних перетворень шляхом надання системи пільг щодо визначених пріоритетних напрямів господарювання. Другий шлях більш оптимальний для України, оскільки дозволяє прискорити структурну перебудову, стимулювати розвиток конкурентного середовища, не потребуватиме додаткових бюджетних асигнувань. Однак слід зауважити, що результативність цього напрямку цілком залежить від вдало обраних пріоритетних секторів. Пріоритети інвестиційної співпраці з нерезидентами можна синхронізувати із загальною моделлю розбудови української економіки, наявними конкурентними перевагами, глобальними тенденціями динаміки попиту і пропозиції у світі [4].

Слід відмітити також, що Україна має істотний резерв посилення економічної мотивації іноземного інвестування, що відносно не залежить від реформування інвестиційного клімату, а пов'язаний лише з організаційними моментами. Мова йде про значне розширення інформаційної бази інвестиційної діяльності для нерезидентів, систематизацію та регулярне оновлення банку даних для інвестиційних проектів, розробленого відповідно до міжнародних підходів. Це потребує активізації діяльності Державної кредитно-інвестиційної компанії, Центру сприяння іноземним інвестиціям Мінекономіки України, переорієнтації ресурсів міжнародної технічної допомоги та підготовку інвестиційних проектів міжнародного рівня. За твердженням фахівців в Україні вже сьогодні можлива ефективна реалізація багатьох інвестиційних пропозицій місцевих підприємств. Створення сприятливого інвестиційного клімату в країні пов'язане з чітким правовим регулюванням інвестиційної діяльності.

На даний час правова система України складається з більш ніж ста законів та інших нормативних актів, регулюють інвестиційну діяльність. Серед них закон України «Про інвестиційну діяльність», Декрет Кабінету Міністрів України «Про режим іноземного інвестування», закон України «Про цінні папери та фондову біржу», що є основою правового регулювання інвестиційної діяльності. Законодавство декларує, що всі суб'єкти підприємницької діяльності незалежно від форм власності та господарювання, мають рівні права на інвестиційну діяльність; самостійно визначають цілі, напрямки, види і обсяги інвестицій; залучають для їх реалізації на договірній основі будь-яких учасників інвестиційної діяльності, у тому числі шляхом організації конкурсів і торгів. Інвестор має право володіти, користуватись і розпоряджатись об'єктами та результатами інвестицій, у т.ч. реінвестицій та торговельних операцій на території України [5]. Прийняття законів та інших нормативних актів, що регулюють інвестиційну діяльність, є однією з найважливіших умов реалізації державної інвестиційної політики. Законодавчі основи цієї політики регулюють інвестиційну діяльність у різних формах (рис. 1).

Рис. 1. Форми регулювання інвестиційної діяльності

Важливе джерело інвестиційних коштів - залучення тіньового капіталу. Тіньові кошти мають канали зв'язку з капіталами, вивезеними з України, та іншими зарубіжними джерелами. Це величезний резерв, залучення якого у відкритий господарський обіг розв'язує багато фінансових проблем. Тому завдання амністування і залучення до відкритого обігу тіньових капіталів має стратегічне значення. Тут потрібні дуже точні й обережні дії, бо «тіньовикові» дуже важко подолати недовіру до державної влади і добровільно покласти на себе податковий тягар. На поживлення інвестиційної діяльності впливатиме також прогресивний рівень фахівців усіх рівнів, які займаються цією діяльністю. Тому першочерговим завданням можна вважати організацію навчальних програм з інвестиційної діяльності, щоб розпочати підготовку кадрів.

З усього викладеного можна зробити висновок, що державна інвестиційна політика покликана сформувати у країні сприятливий інвестиційний клімат, який характеризують чотири основні умови: можливості і потреби реальної економіки у високорентабельних вкладеннях; наявність національних заощаджень та їх мобілізація в інвестиції; доступність кредитів для кредиторів; приплив іноземних капіталів (портфельні і стратегічні інвестиції, зовнішні кредити).

Визначальною є перша умова. Можливості вкладень, що дають велику віддачу, залежать від тону економіки, її готовності у даний час увійти у фазу піднесення. Тонус, у свою чергу, визначається платоспроможним попитом і потенційними можливостями його конкурентоспроможного задоволення. Велике значення для створення осередків поживлення і піднесення, мобілізації національних і залучення іноземних капіталів має активна інвестиційна, інноваційна та структурна політика держави.

This article analyzes the investment environment in Ukraine. The main principles of investment in the national economy are presented. The investment environment is analyzed in terms of its impact on the national economy. The investment environment is analyzed in terms of its impact on the national economy. The investment environment is analyzed in terms of its impact on the national economy.

a) *To create favorable conditions for the development of investment in the national economy.*

b) *To create a stable investment environment.*

c) *To increase the national investment in the national economy.*

And it is important to note that the investment environment is a key factor in the development of the national economy.

Література

1. Мазур О.О., Смирнова В.Л. Пріоритетні напрямки інвестиційної діяльності України // Економіка. Фінанси. Право.- 1997,- №11.- С. 14.
2. Лазебник Л.Л. Інвестиційний клімат та економічна мотивація іноземного інвестування в Україну // Фінанси України.-1997.-№4.- С. 22.
3. Новицький В.Л., Плотніков О.Д. Інвестиційні резерви України // Закон і бізнес.-1998.-3 червня.
4. Хомич Т. Буде стабільність-будуть інвестиції // Урядовий кур'єр.-1998.-24 лютого.-С. 2.
5. Закони України: Том 2.-Київ: Знання, 1997.

Статтю подав до друку канд. екон. наук, проф. І. С. Вовчак